

Intervju s Anamarijom Morović Perry

Pećina, Marko; Damjanov, Ivan

Source / Izvornik: **Mef.hr, 2024, 43, 105 - 112**

Journal article, Published version

Rad u časopisu, Objavljena verzija rada (izdavačev PDF)

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:105:121732>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-29**

Repository / Repozitorij:

[Dr Med - University of Zagreb School of Medicine
Digital Repository](#)

Anamarija Morović Perry

Godina i mjesto rođenja:

1980, Zadar

Obrazovanje i diplome:

- 1998. matura, Opća gimnazija, Zadar
- 2004. dr. med., Sveučilište u Zagrebu, Medicinski fakultet
- 2010. specijalistički ispit iz anatomske patologije, American Board of Pathology, SAD
- 2011. supspecijalistički ispit iz hematopatologije, American Board of Pathology, SAD

Zaposlenje:

- 2005. – 2006. znanstveni novak na Zavodu za patologiju, Medicinski fakultet, Zagreb

- 2012. – 2017. asistent, University of Manitoba, Winnipeg, Manitoba, Kanada
- 2017. docent i redovni profesor, University of Michigan, Ann Arbor, Michigan, SAD

Počasne titule i priznanja:

- 2002. Rektorova nagrada, Sveučilište u Zagrebu, Medicinski fakultet
- 2002. Dekanova nagrada, Sveučilište u Zagrebu, Medicinski fakultet

Znanstveni interes:

Prognostički pokazatelji i genetika limfoma

Znanstveni radovi i publikacije:

58 radova (indeksirani u PubMed-u), 11 poglavlja u knjigama i monografijama, 3 knjige;
Citati: 2481; H-index: 25

Najznačajnije knjige:

King R, Perry AM, Smith LB, editors. Biopsy interpretation of lymph node. Wolters Kluwer. 2023

Adresa

University of Michigan Medical School e-mail:
anaperry@med.umich.edu

Adresa za korespondenciju: Department of Pathology,
2800 Plymouth Rd, Ann Arbor, MI, 48109

1. *gdje si se rodila i gdje si živjela prije nego što si došla na studij u Zagreb?*

Rodila sam se u Zadru, a prvih sam osam godina svoga života provela u malom turističkom mjestu Punta Skala – Petričane. Osnovnu školu pohađala sam u Ninu, povijesnom gradiću iz kojeg je rodom moja obitelj. Nakon mojeg osmog rođendana preselili smo se u Zadar, gdje sam nastavila školovanje i na kraju završila gimnaziju. Školovanje u Zadru ostalo mi je u predivnom sjećanju.

2. *Kada si odlučila studirati medicinu?*

Odluku da studiram medicinu donijela sam relativno rano. Moja je mama uvijek pričala kako sam od ranog djetinjstva

svakome govorila da ću postati liječnica. Znam da su to puke priče, ali se ipak sjećam da mi je uzor uvijek bio moj ujak Miroslav Dumić koji je radio kao profesor i pedijatrijski endokrinolog na Medicinskom fakultetu. On i njegova obitelj ljetovali su svake godine na moru, u Punta Skali, i danas se još sjećam debelih knjiga endokrinologije koje je uvijek čitao. Te su knjige bile na sve strane, a kad on nije čitao ja bih potajno otvorila knjigu i u nekom neopisivom zanosu tražila slike bolesne djece. Te su me slike upravo opčinjavale te sam još više nastavila tvrditi da ću studirati medicinu.

U osnovnoj školi i gimnaziji bila sam odlikašica. Voljela sam učiti i sve mi je išlo lako. Medicina mi je bila logičan izbor i nikad nisam zažalila što ništa drugo

nisam uzela u razmatranje, a ni do dana današnjeg nisam zažalila što sam tu odluku donijela tako rano u svome životu.

3. *U kakvom su ti sjećanju ostali studentski dani u Zagrebu?*

Sjećam se da sam učila jako mnogo i da gotovo nikad nisam imala slobodnog vremena. Gledajući unatrag, mislim da sam trebala učiti manje, a više uživati u drugim čarima studentskoga života. Na četvrtoj sam godini odlučila otići u SAD na doškolovanje. Da bih to ostvarila, trebala mi je američka nostrifikacija moje hrvatske diplome, pa sam uz redovne kliničke predmete počela učiti i za *United States Medical Licensing Examination* (USMLE). Radeći na dva kolosijeka, sasvim je razumljivo da nisam imala vre-

mena ni za što drugo osim za učenje. Polagala sam ispit za ispitom kako bih što prije završila studij.

4. Koji su ti bili omiljeni predmeti na studiju?

Pa znate već, nema iznenađenja: omiljeni predmet bila mi je patologija. Drugi, pretežno morfološki predmeti, kao što su histologija ili radiologija, također su me fascinirali, a voljela sam i mikrobiologiju. Klinički predmeti i rad s bolesnicima nisu me toliko zanimali, iako sam sve ispite za kliničke predmete savjesno pripremila i dobila odlične ocjene.

5. Jesi li među svojim profesorima imala neke uzore? Je li interakcija s njima imala učinka i pomogla ti pri izboru budućeg zvanja?

Imala sam sreću što sam za vrijeme studija i u počecima svojega profesionalnog života upoznala tri čovjeka koji su mi uzori, a potom su mi postali mentori. Prvo sam na trećoj godini studija upoznala Marina Nolu. On je bio izvanredni profesor patologije, a ja sam se našla u njegovoj seminarskoj grupi. Marin je bio jedinstvena osoba – inteligentan, strog, ali pravedan prema studentima; zanesenjak koji je obožavao raditi sa studentima; a volio je i svoju struku, kliničku patologiju.

Marin je bio vrlo pristupačan pa sam ga nakon nekoliko razgovora upitala bih li mogla raditi s njime na nekom projektu. Tako sam s njime napisala svoje prve radove, a on me prihvatio i kao koautora za neka nastavna štiva – pa sam tako od njega naučila pisati i stručne radove i poglavlja za knjige. Kao mentor Marin

me je usmjerio da se posvetim patologiji usadivši u mene interes, a zatim i ljubav za hematopatologiju. Marinu moram zahvaliti što sam postala ono što sam danas. Nažalost, on je iznenada umro 2008. godine, pa sam ostala i bez mentora i bez prisnog prijatelja. Za mene je to bio užasan šok i neprežaljivi gubitak koji me je silno pogodio.

Marin me zatim upoznao s Vama, i tako je Ivan Damjanov postao poput nekog nadomjeska za Marina te moj mentor za sljedećih dvadesetak godina. Nakon dolaska u SAD trebalo mi je vremena da se uklopim u američku specijalizaciju iz patologije, a ujedno i na život daleko od obitelji u stranome svijetu. Andrea i Ivan Damjanov pomogli su mi da se aklimatiziram i priučim na nove okolnosti, a s vremenom sam postala i dio obitelji, gotovo kao njihova četvrta kći.

Mojega trećeg mentora, Dennisa Weisenburgera, hematologa iz Nebraske, upoznala sam preko Marina Nole, koji je kod Dennyja (kako su ga svi zvali) proveo nekoliko mjeseci i od njega naučio hematopatologiju. Weisenburger je svjetski poznat hematopatolog koji je kao znanstvenik jako mnogo doprinio našem današnjem znanju o patologiji limfoma. On me naučio osnove hematopatologije, a zatim uveo u znanost i pomogao mi da se uključim u istraživački rad s kliničkim hematolozima i međunarodnim ekipama koje rade na toj problematici. Od njega sam naučila kako voditi istraživačke timove i kako organizirati globalne inicijative, pisati izvještaje o našem radu, analizirati prikupljene podatke i na kraju pisati članke za vode-

će svjetske hematološke časopise. S Dennyjem sam dosad napisala 25 radova, a zajednički smo skupili materijala za još toliko publikacija – na kojima sada radimo. Kako se Dennis polako povlači iz aktivnog rada, spremam se preuzeti vođenje nekoliko projekata koje je on započeo.

6. Zašto si odlučila da postaneš patolog?

Odluku da postanem patolog donijela sam dok sam na fakultetu studirala taj predmet na trećoj godini. Za mene je patologija od početka bila idealan pristup izučavanju kliničkih bolesti, s time da sam se mogla udubiti u literaturu i saznati što znanstvenici misle i pišu o tim bolestima. Za mene je to bilo kao neki „dubinski uvid u razne bolesti“.

Osim toga privlačila me i histopatologija. Uvijek sam voljela rješavati zagonetke, a mikroskop je bio idealan instrument da se ustanovi prava dijagnoza u mnogim slučajevima koje iskusni kliničari nisu mogli riješiti fizičkim pregledom, promatranjem bolesnika ili drugim metodama. Moglo bi se reći da sam se u patologiju zaljubila „od prve“ i da se nikad nisam pokolebala što sam tako odlučila.

7. Što si radila nakon diplome na Medicinskom fakultetu u Zagrebu?

Nakon što sam završila studij medicine 2004. godine, odradila sam obvezni staž i položila državni ispit. Nakon toga sam dobila mjesto na Zavodu za patologiju i počela raditi kao znanstveni novak s profesorom Stankom Jukićem u Klinici za ženske bolesti i porode u Petrovoj ulici.

8. Zašto si otišla u Ameriku?

U SAD sam otišla 2006. godine, što znači da mi je trebalo dvije godine kako bih skupila sve podatke, prijavnice, prijevode diploma i drugih dokumenata, na daljinu obavila nekoliko intervjua i onda se prijavila za zaposlenje. Specijalizaciju iz anatomske i kliničke patologije obavila sam u medicinskom centru Sveučilišta Cincinnati, u saveznoj državi Ohio. Oni su mi ponudili mjesto odmah nakon intervjua pa nisam morala sudjelovati u američkom sustavu izbora koji oni zovu *Residency matching program*. Važno mi je bilo i to što su mi ponudili vizu H1B koja mi je omogućila da nakon specijalizacije ostanem u SAD-u neograničeno vrijeme radi dodatne izobrazbe. Tako sam dospjela u Cincinnati, i tamo provele četiri godine. Program u koji sam dospjela bio je razmjerno malen, obuhva-

U društvu s mentorom – Ivanom Damjanovim u Kansas Cityju 2002. te 22 godine poslije na znanstvenom skupu patologa u Novom Sadu, svibanj 2024.

ćao je svega nekoliko specijalizanata po godini. To je, međutim, bilo jako dobro za nas koji smo bili uključeni u program jer su nam patolozi na odjelu imali prilike posvetiti više pažnje nego što bi to bilo moguće u nekom velikom programu. Osim toga, imali smo više slobode djelovanja te smo dobivali zaduženja na kojima smo stekli osjećaj odgovornosti, brzo smo se osamostalili i naučili u praksi mnogo više nego što bismo naučili u nekoj drugoj sredini. U te sam četiri godine specijalizacije u Cincinnatiju umnogome nadopunila svoje znanje patologije i uspješno položila specijalistički ispit iz anatomske i kliničke patologije.

9. *Neki se liječnici nakon specijalizacije u SAD-u vrate u domovinu. Jesi li ikad razmišljala o povratku u Hrvatsku?*

Da odgovorim kratko – nisam, nikada. Nabrojat ću neke od razloga koji su me naveli na odluku da ostanem u Americi. Najprije, svidjelo mi se od prvoga dana kako se u SAD-u prakticira patologija. Drugi je razlog stvar izbora i zaposlenja i moje profesionalne budućnosti. U usporedbi s Hrvatskom, mladi patolozi u Americi imaju mnogo veći izbor te mogu naći ne samo specijalizaciju već i supspecijalizaciju iz bilo kojeg područja, dok u Hrvatskoj, u mojoj mladosti takve mogućnosti nisu postojale. U Americi postoje brojne ustanove u kojima se mlade ljude može uključiti u znanstvena istraživanja, što nije bio slučaj ni na jednom odjelu za patologiju u Hrvatskoj.

Jednom kada sam to u cijelosti shvatila, odlučila sam, po uzoru na neke od povijesnih istraživača i konkvistadora, „spaliti brodove kojima sam došla u Ameriku“. Mislim da sam na taj način lakše prihvatila život u SAD-u. U svakom slučaju, s manje grižnje savjesti i tuge za domovinom.

Odlučila sam da bez okolišanja i u cijelosti prihvatim Ameriku te da se svim srcem usmjerim svojoj karijeri u SAD-u. Ove su mi odluke bile iznimno važne jer mislim da je to za mene bio jedini način da budem sretna u Americi, neopterećena sentimentalnim uspomenu na djetinjstvo i prethodni život u Hrvatskoj.

Iako sam relativno brzo nakon dolaska u SAD odlučila ostati ovdje, na kraju je moju odluku potvrdila sudbina. Dogodilo se tako da sam za vrijeme obrazovanja u Nebraski upoznala Kylea Perryja, za kojega sam i danas udana i s njime imam dvije kćerke. Kyle je Amerikanac iz Flori-

Supspecijalizacija hematopatologije na Medicinskom centru Sveučilišta Nebraska (2011.). Stoje slijeva: Kai Fu, John Chan, Dennis Weisenburger, Samuel Pirruccello i Timothy Greiner. Sjede slijeva: Anamarija Perry, Patricia Aoun i Javier Laurini

de i ne vjerujem da bi se on ikada mogao prilagoditi na život u Hrvatskoj. On je također patolog, poput mene, a osim toga je jako dobar otac. Moje kćeri ga obožavaju, a s dvije liječničke plaće možemo im priuštiti bezbrižno djetinjstvo. Sve u svemu, drago mi je da je dosada sve dobro ispalo.

10. *Nakon specijalizacije u Cincinnatiju nastavila si sa supspecijalizacijom na Sveučilištu Nebraska u Omahi. Zašto si se odlučila za hematopatologiju i zašto baš u Nebraski, pod okriljem Dennisa Weisenburgera?*

Za sve bih to mogla „okriviti“ Marina Nolu, jer me on oduševio ne samo za patologiju već i za hematopatologiju. Početkom ovoga stoljeća Marin je, na sugestiju profesora Labara, predstojnika Odjela za hematologiju KBC-a Zagreb, proveo šest mjeseci u Nebraski, gdje je od Dennisa Weisenburgera naučio hematopatologiju, s posebnim osvrtnom na patologiju limfoma. Za Marina je to bilo nezaboravno iskustvo te mi je preporučio Weisenburgera kao najboljeg učitelja od kojega bih mogla naučiti hematopatologiju.

Tijekom moje specijalizacije u Cincinnatiju, Marin je nastavio sa svojom „propagandom“ za Weisenburgera. Tijekom ljeta 2008. godine provela sam 2 mjeseca u Omahi kako bih se uvjerila da

je to dobro mjesto, a ujedno kako bih i Weisenburgeru i njegovim suradnicima dokazala da sam dobar radnik. Taj je plan uspio, a pritom je donio i dodatnu korist: upoznala sam svoga budućeg muža Kylea! Nakon završene specijalizacije primili su me na supspecijalizaciju iz hematopatologije u Nebraski, a potom sam se i udala za Kylea. Kao u dječjoj bajki – „dvije muhe jednim udarcem“, sa sretnim ishodom za obje.

11. *Nakon što si završila formalno školovanje i udala se za Kylea Perryja, preselili ste se u Kanadu. Zašto u Winnipeg, u pokrajini Manitoba u Kanadi?*

Ja sam završila svoju supspecijalizaciju 2012., godinu dana nakon što je Kyle završio svoju. Željela sam mjesto na nekom fakultetu, dok je Kyle bio fleksibilniji. Ipak, nije bilo jednostavno naći dva početnička mjesta u istoj ustanovi ili čak i na različitim ustanovama u istome gradu. Počeli smo tražiti mjesta 2011. godine i nakon što nismo mogli ništa naći više od 6 mjeseci, odlučili smo potražiti mjesta u Kanadi. U središnjem dijelu Kanade našli smo po dva mjesta na Sveučilištu Alberta (Calgary) i Sveučilištu Manitoba (Winnipeg). Winnipeg je poslao ponudu prvi, pa smo tako dospjeli tamo. Na kraju je sve dobro završilo, u Winnipegu smo proveli nekoliko predivnih godina i stekli ogromno iskustvo, ja kao

hematopatolog, a Kyle kao kirurški patolog i citopatolog.

Sveučilišna bolnica bila je referalni centar za cijelu provinciju Manitobu, pa smo tako vidjeli mnogo jedinstvenih ili jako zamršenih slučajeva. Imala sam mnogo-brojna zaduženja i veliku odgovornost te sam tako naučila jako mnogo hematopatologije, ali i drugih stvari koje su bitne za patologa s akademskim ambicijama. Kao neiskusni hematopatolog dijagnostičar vjerojatno sam najviše naučila sjedeći sama u svojem uredu za mikroskopom, kao i od vlastitih pogrešaka ili dijagnostičkih problema koje nisam znala riješiti sama ili od prve. Uglavnom, to je bilo vrijedno iskustvo.

12. Nakon pet godina u Kanadi, preselila si se u Ann Arbor, Michigan, postala klinički izvanredni profesor na Sveučilištu Michigan. Tvoj je suprug dobio mjesto u Detroitu, koje je 30 do 35 km udaljeno od vaše kuće. Rodila si dvije kćeri. Kako si preživjela sve to?

Vratili smo se u SAD u ljeto 2017. godine. Dobila sam mjesto u Medicinskom centru Sveučilišta Michigan, koji je bio dvadesetak minuta vožnje automobilom od naše kuće. Kyle je dobio mjesto u Medicinskom centru Henry Ford u Detroitu, te je svakoga dana morao voziti preko 50 km do posla, dobrim dijelom po autoputu. Nakon što je tamo proveo 6 godina, preselio se u moj medicinski centar, pa sad provodi manje vremena na putovanju do posla i natrag.

Moje dvije kćeri sad već imaju 9 i 6 godina. Imam povremenu ispomoć u kući, ali i uz to imam mnogo posla s djecom. Po prirodi sam organizirana osoba, pa tako svakog jutra napravim popis onoga što se mora napraviti, onda na tom popisu križam obavljene poslove, redom, jedan po jedan do kasno u noć. Nikad ne idem u postelju dok nisam većinu posla obavila, ali neka zaduženja kao da se nikad ne mogu dovršiti. Kako moje kćeri odrastaju, dojma sam da mi je doma ipak nekako sve lakše.

13. Postala si redovni profesor 2023. godine, u dobi od 43 godine. Sjećam se kako sam ti čestitao preko telefona, a ti si mi, kao u nekoj šali, rekla da si tu titulu mogla dobiti i ranije da nije bilo tvojih kćeri. U šali si navela da si za svaku od njih izgubila 1,5 godinu svoje karijere! Ne slažem se

Predavanje na skupu New Frontiers in Pathology u organizaciji Sveučilišta Michigan. Fotografija je nastala u listopadu 2017., dva tjedna prije rođenja moje mlađe kćeri.

s tvojom kalkulacijom, čak ni u šali, jer mislim da si za svoju dob jako mnogo postigla. Čestitam! Uostalom, s kime bi se uopće uspoređivala? Sa svojim kolegama s fakulteta u Zagrebu? S kolegama sa specijalizacije?

Iskreno govoreći, ne tužim se i posve sam zadovoljna onim što sam dosada postigla u svome životu. U našem odjelu spadam u skupinu najmlađih redovnih profesora. Na našem fakultetu većina redovnih profesora stiglo je do te titule tek nakon 45. godine života. Jedna sam od mlađih redovnih profesora u našem odjelu, a ima nas preko 200. No, na kraju krajeva, je li to uopće važno?

14. Akademске titule možda su nekome važne, ali im se u SAD-u u principu pridaje mnogo manje pažnje nego u Europi. U tvome svakodnevnom profesionalnom životu prije svega si hematopatolog i tvoje te kolege na odjelu, kao i kolege kliničari prosuđuju na osnovi tvoje stručnosti. Primjerice, kako obavljaš svoje dnevne dužnosti u bolnici, zar ne? Osim toga tvoj profesionalni ugled ovisi o tvojim akademskim dostignućima; koliko si radova objavila, u kojim časopisima i uz koji odjek u javnosti; je li tvoj doprinos znanosti vrijedan ili ne? Cijene li te drugi hematopatolozi kao stručnjaka ili ne? Imam li pravo?

Imate pravo. Ja sam ponajprije hematopatolog. Kako bih se uspjela dokazati kao akademski hematopatolog i kako bi me drugi hematopatolozi prihvatili kao takvu, morala sam napraviti nekoliko stvari. Primjerice, morala sam se uključiti u neke zajedničke znanstvene projekte, uklopiti se u neke udruge, raditi na zajedničkim publikacijama, držati predavanja i sudjelovati na sastancima, itd. Sve nabrojeno uradila sam kako se od mene očekivalo i po svemu sudeći, mislim da se moj trud isplatio.

Za uspjeh u američkoj akademskoj hematopatologiji najvažnije je publicirati dobre rezultate u prvorazrednim časopisima. No, kao i sva druga društva, hematološke udruge su samo djelomično meritokratske, a članovi dobivaju „dodatne bodove“ za razne društvene aktivnosti, inicijative i doprinose koje je teško opisati. Trebalo mi je vremena da shvatim kako takve strukovne udruge funkcioniraju u SAD-u, no s vremenom sam se uključila u njihove „društvene igre“ i postala dio strukovnih udruga. Kao i u Hrvatskoj, važno je imati moćne mentore, a „veza i poznanstvo“ djeluje kod njih kao i kod nas. Imala sam dobre mentore koji su me povezali s „pravim ljudima“ i prikazali mi mogućnosti, a do mene je bilo da ih iskoristim ili ne.

15. Opiši nam svoj svakodnevni rad i ono što Amerikanci nazivaju your job description.

Veći dio svoga radnog vremena, kao hematopatolog, provodim pregledava-

jući i ispisujući hematopatološke uzorke – biopsije limfnih čvorova ili koštane srži, citološke razmaze periferne krvi ili aspirata koštane srži. U dužnosti hematologa spada i protočna citometrija, pa i imunocitometrija i molekularna biologija. Pri obradi toga materijala pomažu mi moji specijalizanti i tzv. *fellows*, tj. supspecijalizanti iz hematopatologije. Uz ovu nastavu moram sudjelovati i u nastavi za studente medicine, držim razmjerno mnogo predavanja te sudjelujem u seminarima i novim interaktivnim oblicima nastave na diplomskom i poslijediplomskom studiju. Preostalo vrijeme provodim u znanstvenom istraživanju, pisanju radove, pisanju prijedloga za znanstvene projekte ili uredničke poslove. Administrativni poslovi u mojem odjelu, sudjelovanje u raznim povjerenstvima, nadzornim tijelima, kontroli kvalitete i sličnim dužnostima, odnose mi dosta vremena. No to se mora i uvijek to odradim bez prigovora, iako ne baš entuzijastično. Stručne aktivnosti izvan odjela mogu biti dosta zahtjevne, no i to shvaćam dijelom svoga posla. Kako sam stekla neki ugled kao hematopatolog, sve više mi dolaze slučajevi za konzultaciju i tzv. drugo mišljenje (engl. *second opinion*). U SAD-u se danas sve više prvotnih dijagnoza provjerava, tako da se u uglednim medicinskim centrima kao što je moja ustanova, mnogi nalazi iznova pregledavaju za sve bolesnike koji su primljeni u bolnicu iz neke druge ustanove. Osim toga, opći patolozi iz malih provincijskih bolnica često sami traže drugo mišljenje o hematološkim bolestima i biopsijama iz toga područja.

16. Koliko ljudi izvan tvoga medicinskoga centra zna za tebe? Ili, drugim riječima, jesi li u tih 6 godina koliko si u Michiganu postala „čuvena, kao vrstan hematopatolog“, na lokalnoj ili čak na državnoj razini?

Što znači biti čuven ili slavan, a posebice biti „slavan liječnik“?!

Jasno da je sve relativno – i da nema objektivnih mjerila i definicija „medicinske slave“.

Ja sam prilično samozatajna osoba i ne volim se hvaliti. Posve mi je strana samohvala u raznim elektroničkim medijima, a nemam ni prijatelja novinara koji bi o meni pisali. Ovo je prvi tiskani intervju koji sam ikad napravila. Radije bih da me ljudi pamte po mojim znanstvenim

S Lauren Smith i Adamom Baggom nakon našega USCAP (United States and Canadian Academy of Pathology) kratkog tečaja u Los Angelesu

radovima nego po onome što su o meni pisale novine. Nadam se da će te radove netko čitati, a možda čak i citirati.

Ne znam koliko sam poznata kao stručnjak za hematopatologiju, ali ono što zasigurno znam jest to da smo mi hematopatolozi u Ann Arboru jako, jako zaposleni i da nam radno opterećenje svakoga dana postaje sve teže. Svakodnevno dobivamo po desetak slučajeva za konzultaciju, ili pedesetak slučajeva svakoga tjedna. Većinom je riječ o zamršenim slučajevima koji se ne mogu lako dijagnosticirati i zahtijevaju jako mnogo vremena, često dodatne preglede ili ponovne biopsije, pa i konzultacije s drugim hematopatolozima. Često su takvi bolesnici upućeni meni izravno, što znači da me neki liječnici cijene i drže za dobrog hematopatologa.

Na državnoj razini uspjela sam ući u nekoliko nacionalnih povjerenstava koja vode hematopatologiju u SAD-u. Osim toga sudjelujem u upravnim odborima za hematopatologiju unutar nacionalnih patoloških udruga (npr. *College of American Pathologists*) i multispecijalističkih kliničkopatoloških projekata kao što je SWOG (South Western Oncology Group), radni ogranak Nacionalnog instituta za rak (NCI). Kao predstavnica SAD-a sudjelujem u nekoliko međunarodnih projekata za studiju limfoma, a svaka od tih studija ima i pozamašan

Na poslu sa suprugom Kylom

broj bolesnika za koje se mi sudionici moramo brinuti. Sudjelovanje u tim kompleksnim projektima dosta je naporno jer se moraju obraditi brojni podatci. Osim toga, mnogi se slučajevi moraju pregledati komisijski te se u tim slučajevima dijagnoza postavlja dogovorno. Nakon toga se izrađuju protokoli za praćenje bolesnika, ponovne biopsije i pregledi krvi, itd. Na kraju se rezultati moraju publicirati, što je također složen postupak. To često zahtijeva i dodatna putovanja. Tako sam prošle godine imala 6 službenih putovanja, a onda sam pohađala i nekoliko stručnih sastanaka te održala predavanja kao pozvani predavač. Malo previše za mene, pogotovo kad me kod kuće čekaju djeca. Na svu sreću, njihov mi otac pomaže, igra se s njima, kupa ih i, što je najvažnije, ne buni se i ne prebacuje mi što tako često izbivam od kuće.

17. U vašoj konzultantskoj praksi na Sveučilištu Michigan kako često se mora promijeniti početna dijagnoza s kojom je bolesnik upućen k vama na liječenje?

Baš dobro da ste me ovo pitali. Imam nekih spoznaja o tome jer sam upravo nedavno skupljala podatke o tome problemu. Kod nas je pravilo da se svaka hematopatološka dijagnoza u bolesnika koji su upućeni k nama na liječenje mora interno revidirati prije nego što se započ-

ne bilo koja druga procedura. Naši podatci pokazuju da se dijagnoza u 10 % slučajeva mora promijeniti stubokom. Drugim riječima, nije riječ o nekom neznatnom nesuglasju, već o bitnim pogreškama koje se moraju ispraviti prije nego što započne liječenje. Taj postotak u skladu je s objavljenim statistikama iz drugih većih američkih medicinskih centara.

Uočili smo da pogrešne dijagnoze mnogo češće potječu iz malih lokalnih bolnica. Također smo uvidjeli da su dijagnoze općih patologa mnogo češće pogrešne nego dijagnoze specijalista hematologa, što je sasvim razumljivo. Zanimljivo je da se dijagnoze češće moraju promijeniti ako ih je postavio patolog koji je specijalistički ispit položio prije više od 10 godina. Nameće se očit zaključak: Hematopatologija zahtijeva mnogo više od općeg patološkog znanja. Supspecijalizacija je apsolutno nužna.

18. Za brojne hematopatološke dijagnoze potrebno je napraviti i dodatne molekularnobiološke pretrage. Jesu li molekularni patolozi dio vašeg dijagnostičkoga tima u Ann Arboru?

U Medicinskom centru Sveučilišta Michigan postoji poseban odjel za molekularnu patologiju. Mi s njima surađujemo, a mnogi molekularni patolozi zapravo su diplomirani hematopatolozi, pa je posve razumljivo da i oni budu dio našeg tima. Kod nas postoji i vrlo popularna specijalizacija tijekom koje se kombinira izobrazba iz hematopatologije s izobrazbom iz molekularne patologije. Mladim se ljudima to sviđa, jer oni misle, vjerojatno s pravom, da je to budućnost.

19. Koji tvoj rad predstavlja najznačajniji doprinos hematopatologiji, jasno po tvojoj subjektivnoj prosudbi?

Odlučila bih se za ovaj rad:

Perry AM, Warnke RA, Hu Q, Gaulard P, Copie-Bergman C, Alkan S, Wang HY, Cheng JX, Bacon CM, Delabie J, Ranheim E, Kucuk C, Hu X, Weisenburger DD, Jaffe ES, Chan WC. *Indolent T-cell lymphoproliferative disease of the gastrointestinal tract. Blood. 2013 Nov 21;122(22):3599-606.*

U tom smo radu opisali jednu novu bolest koju smo nazvali „indolentni T-stanični limfoproliferativni poremećaj gastrointestinalnog trakta“ (*Indolent T-cell lymphoproliferative disorder of the*

S kolegama i supspecijalizantima hematopatologije sa Sveučilišta Michigan

gastrointestinal tract). Stručnjaci Svjetske zdravstvene organizacije uvrstili su 2016. godine ovu bolest u svoju četvrtu klasifikaciju u kategoriji provizionalnih bolesti, a u zadnjoj, tj. petoj klasifikaciji, 2022. godine, svrstali su je među definitivne dijagnoze.

20. Koliko si radova dosad objavila u svjetski indeksiranim časopisima? Koliki ti je h-indeks?

Objavila sam 58 radova koji su indeksirani u SCI/CC, a moj je h-indeks 25.

21. Koji ti je omiljeni publicirani rad, drugim riječima s kojim se radom najviše ponosiš?

Evo toga rada:

Perry AM, Diebold J, Nathwani BN, MacLennan KA, Müller-Hermelink HK, Bast M, Boilesen E, Armitage JO, Weisenburger DD. *Non-Hodgkin lymphoma in the developing world: review of 4539 cases from the International Non-Hodgkin Lymphoma Classification Project. Haematologica. 2016 Oct;101(10):1244-1250.*

Ovo je rad u kojem smo sumirali rezultate dugogodišnjeg projekta na kojem je radila međunarodna ekipa pod vodstvom dvaju znanstvenika sa Sveučilišta Nebraska: patologa Dennisa Weisenburgera i internista hematologa Jamesa Armitagea. Radna skupina zvala se na engleskome *International Lymphoma Classification Project*. Radili su 20 godina i pri tome posjetili gotovo 30 država (uključujući i Hrvatsku) u raznim dijelovima svijeta. Pregledali su nekoliko tisuća mikroskopskih preparata i mapirali relativnu učestalost

pojedinih vrsta limfoma u pojedinim državama. Kao supspecijalizant (engl. *fellow*) uzela sam podatke koje su oni skupili i napisala nekoliko radova. Ovi su podatci od globalnog značenja jer smo u našu studiju uključili i brojne nerazvijene zemlje za koje ni danas nema dovoljno detaljnih zdravstvenih podataka.

22. Koji ti je rad dobio dosad najviše citata?

Prema podatcima SCI-ja (*Science Citation Institute*) ovo je moj najčešće citirani rad:

Perry AM, Alvarado-Bernal Y, Laurini JA, Smith LM, Slack GW, Tan KL, Sehn LH, Fu K, Aoun P, Greiner TC, Chan WC, Bierman PJ, Bociek RG, Armitage JO, Vose JM, Gascoyne RD, Weisenburger DD. *MYC and BCL2 protein expression predicts survival in patients with diffuse large B-cell lymphoma treated with rituximab. Br J Haematol. 2014 May;165(3):382-91.*

Rad je citiran 233 puta. Zanimljivo je primijetiti da je jedan od najvećih privatnih laboratorija u SAD-u umetnuo citat na ovaj rad u svoj formular za priopćavanje rezultata dobivenih metodom FISH (engl. *fluorescence in situ hybridization*). Tako je na tom formularu moj rad neslužbeno citiran vjerojatno tisuću puta više nego u službenim statistikama SCI-ja.

23. Mnoge hematološke novotvorine su vrlo rijetke, te je vrlo teško skupiti dovoljno podataka o svakoj od njih. Vi hematopatolozi dosjetili ste se kako da riješite taj problem pa ste počeli organizi-

rati međunarodne studije kako bi suradnjom sa stručnjacima iz raznih dijelova svijeta skupili što je moguće više materijala za vaše studije. Sudjelovala si u takvim studijama dok si još bila specijalizant. Jesi li i danas uključena u takve internacionalne projekte?

Za vrijeme moje supspecijalizacije u Nebraski počela sam raditi na međunarodnim projektima. Na nekima sam bila čak i glavni istraživač, a na konačnom objavljenom radu bila sam prvi autor. Ovu međunarodnu suradnju nastavila sam i kasnije, pa i danas sudjelujem u nekoliko globalnih projekata. Ti međunarodni projekti blisko su povezani s našim naporima u SAD-u, gdje sudjelujem u nekoliko od tih projekata. Suradnja s kolegama iz drugih krajeva svijeta najbolji je način da skupimo dovoljno uzoraka nekih rijetkih oblika limfoma. Osim toga, veseli me i to što sam uz tu suradnju stekla i nove prijatelje i umrežila se s njima planirajući nove poduhvate.

24. Kad netko u svojoj struci postigne toliko mnogo poput tebe, napisano je pravilo da se od tih uglednih članova društva očekuje da neke stvari rade bez naplate, zabadava (lat. pro bono); za dobrobit svoje struke kao i za dobrobit društva u cijelosti. Ima li u tvome životu takvih stvari koje radiš zabadava jer osjećaš da ih „stvarno moraš napraviti“, čak i ako ti nitko ne plati za to?

Ima nekoliko stvari koje radim jer osjećam da ih moram napraviti iz dužnosti prema svojoj profesiji čak i ako mi za to nitko ne plaća. Primjerice, dobrovoljno radim u uredničkom odboru časopisa *Modern Pathology* i godišnjaka *Recent Advances in Histopathology*. Osim toga, često dobivam pozive iz uredništva raznih časopisa da budem *ad hoc* recenzent rukopisa koji su im pristigli. Dosada sam se uvijek odazivala na takve pozive. Ujedno sam i pomoćnica urednika za hematopatologiju američke elektroničke publikacije *Pathology Outlines*, koji je danas najpopularniji elektronički patološki priručnik u SAD-u, a prema tome vjerojatno i u cijelome svijetu. Dodala bih k tome da surađujem i s englesko-američkim časopisom *The Pathologist*. Za taj časopis svaki mjesec pripremam ispitna pitanja vezana za mikrofotografiju zanimljivih slučajeva iz dnevne prakse našeg Odjela. To doživlja-

vam kao moj doprinos poslijediplomskoj izobrazbi mojih kolega, ili nekoj vrsti stalne medicinske izobrazbe (engl. *continuous medical education*).

Volim medicinsku publicistiku, a usto mislim da mi je dužnost svojim znanjem aktivno doprinosti očuvanju kvalitete i ugleda medicinskih časopisa. Čast mi je kad me urednici zamole za recenziju nekog rukopisa i uvijek sam spremna u tome pomoći.

25. Rekla si mi da si uvijek voljela knjige. Stoga nije nikakvo čudo da si prije nekoliko godina prihvatila da postaneš urednica za područje patologije u elektroničkom časopisu Doody Publishing iz Chicaga. Što je Doody Publishing i koja je tvoja uloga u toj tvrtki?

Ukratko, *Doody Publishing* je specijalizirana izdavačka kuća koja elektronički priprema i objavljuje stručne recenzije i ocjene za razne medicinske knjige i udžbenike. Ove recenzije kupuju u pretplati razni izdavači, knjižnice, medicinske knjižnice u bolnicama ili na sveučilištima. Na taj način *Doody Publishing* pomaže svojim pretplatnicima da se odluče koje knjige da kupe.

Kupuju ih i mnoge elektroničke platforme, npr. *Amazon*, koje ih onda postavljaju na svoje elektroničke stranice.

Moja službena titula na engleskome glasi: *Doody Editorial Review Group Chair for Pathology and Surgical Pathology*. Ovu funkciju obnašam od 2015. godine.

Svakoga mjeseca glavna mi urednica iz *Doody Publishing* pošalje primjerke 5 – 7 novih patoloških knjiga. Moja je dužnost da pronađem nekog iskusnog, uglednog patologa koji će tu knjigu pregledati i napisati za *Doody Publishing* prikaz i kritiku knjige u strukturiranom obliku. *Doody Publishing* ima svoj standardizirani format i pomoćna pitanja za recenzente, tako da se na osnovi napisane recenzije, u uredništvu može složiti konačna numerička ocjena za svaku ocijenjenu knjigu, od 0 do 100 bodova. Dužnost mi je da provjerim je li recenzija dobro napisana, da je kritika poštena i objektivna i da ne postoji neki sukob interesa. Do danas sam za *Doody Publishing* pripremila preko 250 recenzija, a približno čak njih 80 napisala sam sama. Volim to raditi jer mi to omogućuje da ostanem u doticaju s općom patologijom i da pratim što se događa u mojoj struci. Moj suprug također voli knjige, često ih prelista, a neke i pročita.

26. Prošle godine ugledni je izdavač medicinskih knjiga Wolters Kluwer (WK) objavio tvoju knjigu o limfomima. Kako si se odlučila napisati tu knjigu?

Knjigu sam napisala s dvjema kolegicama: Rebeccom King (Mayo Clinic) i Lauren Smith, kolegicom sa Sveučilišta Michigan. Sve tri smo iskusne hematopatologinje koje se bavimo patologijom limfnih čvorova. Dok smo razmatrale mogućnost da naše iskustvo pretočimo u pisanu riječ i napravimo jedan praktični priručnik za histopatologe, usredoto-

S Lauren Smith i našom knjigom o limfnim čvorovima

Snimka iz zraka: Michigan Hospital Michigan Medicine – University
Slika prenesena sa: <https://www.freep.com/story/news/education/2020/05/05/michigan-medicine-furlough-workers-construction-hospital/3083978001/>

čile smo se na seriju knjiga za patologe praktičare u seriji koja se zvala Interpretacija biopsija (*Biopsy interpretation series*). Iz vlastitog smo iskustva znale da su ove knjige, malog formata, vrlo popularne među patolozima. Kako u toj seriji nije bilo knjige o limfnim čvorovima, napisale smo prijedlog koji je pozitivno ocijenjen pa smo prionule na posao. Posebice smo htjele obraditi male biopsije koje se dobivaju iglom (engl. *core needle biopsy*). Želja nam je bila da napišemo knjigu za patologe praktičare koji nisu hematopatolozi, kao i za naše specijalizante koji tek uče hematopatologiju.

U knjigu smo prenijeli naše iskustvo, a sve smo slike pripremili iz vlastitoga materijala. Posebice smo istaknuli dijagnostički važne detalje (tzv. „perlice“), a i poteškoće koje se susreću pri ovom pristupu. Slike smo posebice dugo birale, dok nismo našli primjere za koje bi se moglo reći da su pravi školski primjeri onoga što smo opisali u tekstu. U tom

nastojanju da izaberemo što je moguće bolje slike, potrošile smo gotovo više vremena nego na pisanje teksta. Kad danas ponekad otvorim knjigu i pogledam tekst i slike, pomislim da se taj trud stvarno isplatio. Jako smo ponosne na naše slike, ali i na tekst koji ih prati, a nadamo se da će naša knjiga pomoći i nekim čitateljima da svladaju umijeće interpretacije patologije limfnih čvorova.

Na kraju, ne mogu završiti ovaj kratki opis naše knjige a da ne usporedim pisanje knjige sa svojim uredničkim i autorskim radom na elektroničkom kompendiju *Pathology Outlines*. Za taj sam kompendij prije dvije godine napisala članak o marginalnom nodalnom limfomu. Prošle je godine (2023.) taj članak pročitao ili barem otvorilo 28.000 osoba, a u prva dva mjeseca ove godine pogledalo ga je 4000 ljudi. Ne vjerujem da će moju knjigu, pa ni bilo koju drugu medicinsku knjigu u istom razdoblju, pročitati toliko ljudi. Elektronički je tekst očito pristupačniji od knjige koju moraš listati. Elek-

tronika je odraz vremena u kojem živimo, a elektronički su tekstovi mnogo popularniji od knjiga, pogotovo među mladim ljudima. Međutim, kao osoba koja vjeruje u korisnost knjiga, ne žalim za vremenom koje sam utrošila, zajedno sa svojim kolegicama, na pisanje knjige o limfnim čvorovima.

Potajno se nadam da će knjigu netko čitati i da će ona nekome pomoći da nauči kako se treba interpretirati biopsije limfnih čvorova.

27. Jesi li u doticaju sa svojim kolegama u Hrvatskoj?

Održavam dobre odnose sa svojim kolegama u Hrvatskoj, a posebice sam bliska s nekima, poput, na primjer, Snježane Dotlić, koja je također bila uzdanica i štićenica mojega pokojnog Marina Nole. Htjela bih ovdje navesti da sam prošle godine radila i s vama i s Marinom Kos na pripremi Priručnika za polaganje ispita iz patologije. Tu knjigu je Marin Nola svojedobno završio s timom studenata i uglavnom mladih patologa 2008., neposredno prije svoje smrti. Time što sam nakon 16 godina radila na drugom izdanju, mislim da sam na neki način odala počast Marinu, kojemu dugujem toliko mnogo.

Ujedno se nadam da će Priručnik biti od koristi studentima medicine dok uče patologiju.

28. Imaš li kakvih poruka mlađim kolegama koji možda krenu tvojim putem?

Nema sumnje da je za mene odlazak u Ameriku bio jedan od ključnih trenutaka u životu. Odluku da ostanem u SAD-u donijela sam razmjerno lako. Za mene je to bila prava odluka, no nisam sigurna da bi svi moji prijatelji tako odlučili. Dobro promislite ako se nađete u takvoj situaciji. Što je bila prava odluka za mene i što mi je to donijelo, nije nikakvo jamstvo da će donijeti i vama. Život je pred vama, stoga odlučite što je za vas najbolje.